

RP 229/2014 rd

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av 20 kap. 8 § i strafflagen

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I denna proposition föreslås det att ordalydelsen i strafflagens paragraf om utnyttjande av person som är föremål för sexhandel ändras så att bestämmelsen innebär att gärningen är straffbar också när den begås av oaktsam-

het. Enligt förslaget höjs maximistraffet samtidigt från sex månader till ett år.

Den föreslagna lagen avses träda i kraft antingen den 1 juni 2015 eller den 1 januari 2016.

ALLMÄN MOTIVERING

1 Nuläge

1.1 Lagstiftning och praxis

År 2006 fogades 8 § (743/2006, i kraft den 1 oktober 2006) till 20 kap. i strafflagen. Paragrafen gäller utnyttjande av person som är föremål för sexhandel. I 1 mom. föreskrivs det att den som genom att utlova eller ge en ersättning som representerar ett direkt ekonomiskt värde får någon som är föremål för ett brott som avses i 9 eller 9 a § eller i 25 kap. 3 eller 3 a § att ha samlag eller företa en därmed jämförlig sexuell handling ska, om gärningen inte utgör brott enligt 8 a §, för utnyttjande av person som är föremål för sexhandel dömas till böter eller fängelse i högst sex månader.

För utnyttjande av person som är föremål för sexhandel döms enligt 2 mom. också den som drar fördel av en ersättning enligt 1 mom. som utlovats eller getts av en tredje part genom att ha samlag eller företa en därmed jämförlig sexuell handling med en person som är föremål för ett brott som avses i det momentet.

Enligt 3 mom. är försök straffbart.

De bestämmelser som det hänvisas till i 1 mom. gäller som följer: 20 kap. 9 § koppleri och 9 a § grovt koppleri samt 25 kap. 3 § människohandel och 3 a § grov människohandel. Bestämmelserna i 20 kap. 8 a § gäller köp av sexuella tjänster av ung person.

Enligt regeringens jämställdhetsprogram (s. 19) som antogs i juni 2012 genomförs det en genomgripande bedömning av lagstiftningen om köp av sex och utstakas de fortsatta åtgärderna. I bedömningen beaktas erfarenheterna av verkställandet av Sveriges lagstiftning om köp av sex.

I september 2013 färdigställdes i enlighet med det som förutsätts i jämställdhetsprogrammet en utredning som justitieministeriet låtit utföra. Utredningen gällde hur väl förbudet mot sexköp fungerar (Johanna Niemi & Jussi Aaltonen: Utnyttjande av en person som är föremål för sexhandel. Utredning av hur väl förbudet mot sexköp fungerar. Justitieministeriets utredningar och anvisningar

39/2013). Enligt utredningen hade polisen under tiden mellan lagens ikraftträdande och färdigställandet av utredningen, dvs. under åren 2006—2013, fått kännedom om totalt 379 fall där det varit fråga om utnyttjande av en person som är föremål för sexhandel. Domstolarna hade behandlat åtal mot 49 personer. Tingsrätterna hade dömt 42 personer till straff för utnyttjande av person som är föremål för sexhandel eller försök till detta. Strafnivån för brottet hade enligt vedertagen praxis varit 20 dagsböter.

I juni 2012 meddelades högsta domstolens avgörande HD 2012:66, som är viktigt med tanke på tolkningen av den nuvarande bestämmelsen. Det viktiga för avgörandet var frågan om den misstänkta köparens uppsåt med avseende på om den som sålde var föremål för koppleri eller människohandel. Högsta domstolen konstaterade bl.a. att det i fråga om utnyttjande av person som är föremål för sexhandel inte är motiverat att frångå rättspraxisens vedertagna definition av uppsåt. Köparens medvetenhet bedöms således enligt om han eller hon har ansett det vara överväldigande sannolikt att den person som säljer sextjänster är föremål för sexhandel.

Högsta domstolen konstaterade att noterbar bristfällig psykisk funktionsförmåga och total avsaknad av språkkunskaper kan vara rent av starka indikationer på att personen inte är kapabel att handla självständigt utan är offer för koppleri eller människohandel. En sådan misstanke kan inte anses uppkomma enbart utifrån att personen är förhållandevis ung eller har utländsk bakgrund.

I det aktuella fallet ansåg domstolen att framlagd utredning om A:s [sexsäljaren] person och uppenbarelse eller språkkunskaper och bakgrund, på basis av andra omständigheter som framkommit i ärendet inte separat eller när de bedömdes som en helhet visade att X [sexköparen] skulle ha ansett det vara övervägande sannolikt att A var utsatt för koppleri. På grund av detta ansåg högsta domstolen att X inte hade gjort sig skyldig till utnyttjande av person som är föremål för sexhandel.

1.2 Lagstiftningen i utlandet

I *Sverige* kriminaliserades köp av sex genom en lag som trädde i kraft vid ingången av 1999. För närvarande finns straffbestämmelsen i 6 kap. 11 § i brottsbalken. Enligt paragrafen ska den som skaffar sig en tillfällig sexuell förbindelse mot ersättning dömas för köp av sexuell tjänst till böter eller fängelse i högst ett år. Detsamma gäller även när ersättningen har utlovats eller getts av någon annan.

På uppdrag av Sveriges regering sammanställde justitiekanslern en utvärdering av lagstiftningen om sexhandel (Statens offentliga utredningar 2010:49), som blev klar år 2010. Enligt justitiekanslerns bedömning hade gatuprostitutionen i Sverige halverats sedan förbudet mot köp av sexuell tjänst infördes och hade även prostitutionen totalt sett minskat. I utvärderingen hänvisades till polisens uppfattning att förbudet mot köp av sex fungerar som en barriär för människohandlare att etablera sig i Sverige. Enligt utvärderingen hade sexhandeln inte drivits ”under jorden” efter det att förbudet trädde i kraft.

Även i *Norge* råder i dag totalförbud mot köp av sex. Enligt strafflagens (straffelov) 202 a §, som trädde i kraft vid ingången av 2009, ska den som skaffar sig eller någon annan en sexuell förbindelse eller handling mot ersättning eller får en sexuell förbindelse eller handling mot ersättning som någon annan betalar eller har avtalat om dömas till böter eller fängelse i högst sex månader (eller till båda dessa). Om umgänget eller handlingen är särskilt kränkande är maximistraffet fängelse i ett år.

I *Danmark* är det inte straffbart att köpa sex. I strafflagsrådets betänkande från 2012 (straffelovrådets betänkning om seksualförbrydelse, betänkning nr. 1534) konstaterades som ett resultat av en ganska omfattande granskning (s. 551—564) att kriminalisering av köp av sex kan motiveras endast med principiella aspekter. Utifrån uppgifter från andra länder bedömde rådet att ett förbud inte skulle ha några positiva effekter. Beträffande partiell kriminalisering av det slag som gäller i Finland bedömde rådet att kriminaliseringen är förenad med betydande svårigheter att bevisa uppsåtet. Efter att be-

tänkandet hade färdigställts beslutade regeringen att inte inleda någon beredning av ett förbud mot köp av sex.

År 2009 fick *Island* en lagstiftning om totalförbud mot köp av sex. Enligt 206 § i strafflagen ska den som betalar eller utlovar betalning eller ger någon annan ersättning för prostitution bestraffas med böter eller fängelse i högst ett år.

I *England, Wales* och *Nordirland* har ett partiellt förbud mot sexköp gällt sedan ingången av april 2010 (Sexual Offences Act, 53A §). Det är straffbart att köpa sex av en person som är utsatt för utnyttjande av tredje part (exploitative conduct). Utnyttjande omfattar våld, hotelser, tvång och bedrägeri. Straffbarheten påverkas inte av om sexköparen kände till utnyttjandet eller inte. Straffet är högst 1 000 pund i böter och fallen behandlas summariskt.

Enligt utredningen till justitieministeriet (s. 49—51) hade myndigheterna ännu inte bedömt hur väl förbudet mot köp av sex fungerade i Storbritannien. De intervjuade experternas bedömningar av hur väl förbudet fungerar varierade. Bestämmelsen hade tillämpats främst på prostitution inomhus, men inte i någon speciellt stor utsträckning. Det ansågs vara lättare att ingripa i köp av sex i anslutning till gatuprostitution med stöd av en annan straffbestämmelse enligt vilken det är förbjudet att sälja och köpa sex på gatan, eftersom myndigheten då inte behöver bevisa att det är fråga om utnyttjande av den prostituerade. Frågan om att inkludera strikt ansvar oberoende av uppsåt i förbudet mot köp av sex hade väckt livlig diskussion under lagstiftningsprocessen. Enligt de intervjuade experterna skulle påföljden vid köpbrott ha kunnat vara större, om inte ansvar oberoende av uppsåt hade tagits med i förbudets rekvisit. Författarna till utredningen till justitieministeriet ansåg (s. 115) att det dock fanns så pass lite erfarenheter av regleringen i Storbritannien att det var för tidigt att dra några slutsatser utgående från dem.

I *Frankrike* antog parlamentets andra kammare (nationalförsamlingen, assemblée nationale) i december 2013 en lagändring som förbjuder köp av sex. Enligt den nya artikeln 225—12—1 i strafflagen (code pénal) kan köp av sex av en person som inlåtit sig i

prostitution bestraffas med högst 1 500 euro i böter och vid upprepning med 3 750 euro i böter. Lagbehandlingen pågår dock fortfarande i parlamentet.

1.3 Internationella fördrag och Europeiska unionens lagstiftning

Enligt artikel 19 i Europarådets *konvention* om bekämpande av människohandel (FördrS 44/2012) ska varje part överväga att anta lagstiftning och vidta andra åtgärder som kan behövas för att i dess nationella lagstiftning fastställa att användning av tjänster som är föremål för sådant utnyttjande som avses i artikel 4 a i konventionen med vetskap om att personen är ett offer för människohandel, är en brottslig gärning. Enligt artikel 4 a ska utnyttjande innebära åtminstone utnyttjande av andras prostitution eller andra former av sexuell utnyttjande, tvångsarbete eller tvångstjänst, slaveri eller med slaveri jämförbara bruk och sedvänjor, trældom eller avlägsnande av organ. Enligt artikel 6 gäller dessutom att varje part ska vidta eller stärka åtgärder inom bl.a. lagstiftning för att motverka den efterfrågan som främjar alla former av utnyttjande av människor, särskilt kvinnor och barn, och som leder till människohandel.

Enligt artikel 9.5 i *tilläggsprotokollet* om förebyggande, bekämpande och bestraffande av handel med människor, särskilt kvinnor och barn, till Förenta Nationernas konvention mot gränsöverskridande organiserad brottslighet (FördrS 70—71/2006) ska parterna vidta eller förstärka lagstiftningsåtgärder eller andra åtgärder för att motverka sådan efterfrågan som främjar alla former av utnyttjande av människor, särskilt kvinnor och barn, som leder till handel med människor.

I artikel 18.4 i Europaparlamentets och rådets *direktiv* 2011/36/EU (av den 5 april 2011) om förebyggande och bekämpande av människohandel, om skydd av dess offer och om ersättande av rådets rambeslut 2002/629/RIF sägs att i syfte att på ett mer effektivt sätt förhindra och bekämpa människohandel genom att motverka efterfrågan ska medlemsstaterna överväga att vidta åtgärder för att straffbelägga användning av tjänster som är ett resultat av utnyttjande som avses i artikel 2, när denna användning sker

med vetskap om att personen i fråga är offer för ett brott som avses i artikel 2. Enligt artikel 2.3 ska utnyttjande omfatta åtminstone utnyttjande av andras prostitution eller andra former av sexuell exploatering, tvångsarbete eller tvångstjänster, inklusive tiggeri, slaveri eller slaverilikhande förhållanden, trældom, utnyttjande av brottslig verksamhet eller avlägsnande av organ. Med brott avses i artikeln människohandelsbrott, som definieras närmare bl.a. i punkt 1 i artikeln.

1.4 Bedömning av nuläget

Regeringen föreslog år 2005 (RP 221/2005 rd) att allmän straffbarhet skulle införas i fråga om köp av sex. När riksdagens grundlagsutskott (GrUU 17/2006, s. 3) behandlade propositionen konstaterade det att man genom att kriminalisera köparen av sexuella tjänster vill skydda framför allt sådana prostituerades psykiska och fysiska integritet som är offer för koppleri och människohandel, liksom också deras rätt att bestämma över sig själva och sin kropp. Regleringen kunde också motiveras med skäl som har med skyddandet av människovärdet och jämställdheten mellan kvinnor och män att göra. Enligt grundlagsutskottet innebar den föreslagna omfattande kriminaliseringen att man fjärrar sig från syftena med de grundläggande rättigheterna. Den alternativa bestämmelsen i lagutskottets begäran om utlåtande gällde bara ovedersägligt klandervärda handlingar i samband med koppleri och människohandel och uppfyllde proportionalitetskravet bättre än regeringens förslag.

Riksdagens lagutskott (LaUB 10/2006 rd, s. 4) fäste sig särskilt vid att flera av de viktigaste kriterierna som i propositionen lades fram till stöd för en kriminalisering de facto hade kopplingar till åtgärder för att minska och motverka koppleri och människohandel. Utskottet gick då in för att inte ”i detta läge” tillstyrka en allmän kriminalisering av köp av sexuella tjänster. Däremot ansåg utskottet att målen i propositionen kan fullföljas med hjälp av bestämmelser som kriminaliserar köp av sex av personer som utsätts för koppleri eller är offer för människohandel. Syftet med brottsrekvisitet är att skydda dessa personer som utsätts för sexhandel.

Den nuvarande regleringslösningen uppfyller internationella förpliktelser som är bindande för Finland (se t.ex. RP 122/2011, s. 8, och RP 221/2005, s. 14). Enligt den utredning som gjorts för justitieministeriet (s. 118—120) är det dock svårt att tillämpa förbudet i dess nuvarande form. I synnerhet efter högsta domstolens avgörande 2012:66 är det enligt författarna svårt att se i hurdana situationer det kan förutsättas att sexköparen upptäcker att prostitutionen har samband med människohandel eller koppleri. Författarna ansåg att ett totalförbud är det tydligaste och klaraste alternativet. Om det inte finns beredskap för det bör man, enligt utredningen, vidareutveckla det nuvarande förbudet så att förbudet kompletteras med gärningsformen oaktsamhet.

Det förefaller som att tillämpningen av bestämmelsen om utnyttjande av person som är föremål för sexhandel har fått en högre tröskel inom rättspraxis (HD 2012:66) än vad som kunde förutses när lagen antogs. Det enligt riksdagen viktigaste syftet med bestämmelsen, nämligen att skydda dem som utsätts för koppleri och dem som är offer för människohandel, uppnås inte för närvarande på förväntat sätt genom bestämmelsen. Innehållet i bestämmelsen bör därför ses över.

I utredningen till justitieministeriet konstateras (s. 119) att människohandel har synnerligen allvarliga följder för offren och bedöms även koppleri i regel vara avsevärt skadligt för dem som är offer för koppleri. Det nuvarande maximistraflet (fängelse i sex månader) enligt bestämmelsen om utnyttjande av person som är föremål för sexhandel står enligt utredningen inte i proportion till hur skadligt och allvarligt det är att utnyttja någon som är föremål för sexhandel.

Av de skäl som lagts fram i utredningen förefaller det vara nödvändigt att höja maximistraflet för gärningen. Efter höjningen står straffet också i rätt proportion till de maximistraff som kan dömas ut för andra sexualbrott, i synnerhet maximistraflet för sexuellt antastande, vilket är fängelse i sex månader (20 kap. 5 a § i strafflagen).

2 Målsättning och de viktigaste förslagen

Syftet med denna proposition är att ändra ordalydelsen i den paragraf som gäller utnyttjande av person som är föremål för sexhandel så att paragrafen ger dem som utsätts för koppleri och dem som är offer för människohandel ett bättre straffrättsligt skydd än för närvarande. Detta genomförs genom att det föreskrivs att utnyttjande av person som är föremål för sexhandel ska vara straffbart också när gärningen begås av oaktsamhet. För att maximistraflet för gärningen ska stå i rätt proportion till hur allvarlig gärningen är föreslås det att maximistraflet höjs till ett år.

I och med att maximistraflet höjs blir det möjligt att för utredning som gäller utnyttjande av person som är föremål för sexhandel tillgripa följande medel enligt tvångsmedelslagen (806/2011): kroppsbesiktning (8 kap. 32 § 1 mom.), reseförbud (5 kap. 1 §), optisk observation av andra än hemfridskyddade platser (10 kap. 19 § 4 mom.), teknisk spårning av föremål (10 kap. 21 § 2 mom.) och inhämtande av identifieringsuppgifter för teleadresser eller teleterminalutrustning (10 kap. 25 § 1 mom.). För förhindrande av brott blir det möjligt att med stöd av polislagen (872/2011) använda optisk observation (5 kap. 19 § 4 mom.) och teknisk spårning (5 kap. 21 § 2 mom.) samt att inhämta identifieringsuppgifter för teleadresser eller teleterminalutrustning (5 kap. 25 § 1 mom.).

3 Propositionens konsekvenser

3.1 Ekonomiska konsekvenser

Propositionen innebär att förundersökningsmyndigheternas, åklagarnas och domstolarnas arbetsbörda och kostnaderna för dem ökar något.

Enligt Statistikcentralens uppgifter tillräknades utnyttjande av person som är föremål för sexhandel inte en endaste gång vid tingsrätterna åren 2011 och 2012. Flest domar meddelades år 2009, totalt 36 stycken. Handläggningskostnaderna för brottmål i tingsrätten uppgår i genomsnitt till 850 euro; åtalsprövning och domstolsbehandling av åtal kostar åklagarväsendet i genomsnitt 526 euro

(Rikollisuustilanne 2013. Rikollisuus ja seuraamusjärjestelmä tilastojen valossa. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia 266, bilagetabell 11a).

Om reformen innebär att antalet brott som behandlas i tingsrätterna återgår till 2009 års nivå, kommer ändringen att medföra årliga merkostnader på ungefär 50 000 euro för rättsväsendet. Dessutom bör det noteras att polisen får kännedom om ungefär fem gånger fler brott än antalet tillräknanden. På grund av ändringen av tillräknande kommer en del av dessa brott att föras till domstol. Även antalet brott som kommer till polisens kännedom kan öka. Å andra sidan antas det att ändringen på lång sikt kommer att minska köpandet av sex.

Propositionen kan genomföras inom ramen för de nuvarande anslagen. Propositionen har följaktligen inte några betydande ekonomiska konsekvenser för myndigheternas verksamhet eller för de offentliga finanserna.

Att sälja sexuella tjänster någon annanstans än på en offentlig plats är inte en straffbar gärning, och enligt grundlagsutskottet är regleringen som gäller köp av sexuella tjänster viktig också med tanke på bestämmelserna om näringsfrihet i 18 § i grundlagen (GrUU 17/2006 rd, s. 3/I).

Det går inte att ge några exakta uppgifter om antalet säljare. Centralkriminalpolisen har uppskattat att hundratals prostituerade arbetar i Finland månatligen, och av dem är uppskattningsvis en tredje del utsatta för koppleri. På årsbasis omfattar prostitutionen dock en större personkrets. Enligt Statistikcentralens bedömning är årligen ca 8 000 olika prostituerade verksamma i Finland, och av dem är ca 350 heltidsprostituerade medan de övriga är utländska gästprostituerade eller har verksamheten som bisyssla. En eventuell minskning av efterfrågan skulle inte riktas enbart till dem som är utsatta för koppleri utan den skulle beröra en större krets av dem som bjuder ut sexuella tjänster, i synnerhet utlänningar och personer med utländsk bakgrund. Ändringen begränsar på så vis även konkurrensen i någon mån. Eftersom det i huvudsak är kvinnor som bjuder ut sexuella tjänster kan propositionen påverka i synner-

het kvinnors ekonomiska ställning genom att den innebär att deras inkomster minskar.

Det är omöjligt att ge någon kvantitativ bedömning av hur mycket efterfrågan på prostitution eventuellt kan minska. Enligt bedömningen i Statistikcentralens nationalräkenskaper uppgår den prostitutionsrelaterade privata konsumtionen till omkring 100 miljoner euro per år. Bedömningen är dock förenad med stor osäkerhet. En eventuell minskning av efterfrågan kommer att minska denna omsättning.

Propositionen beräknas inte ha några betydande samhällsekonomiska konsekvenser.

3.2 Konsekvenser för myndigheterna

Utvidgningen av området för straffbarhet och höjningen av maximistraflet förväntas inte medföra någon betydande ökning av myndigheternas arbetsmängd. De tvångsmedel som kan tas i bruk i och med att maximistraflet höjs kommer att förbättra förundersökningsmyndigheternas möjligheter att reda ut de aktuella brotten.

Eftersom maximistraflet kommer att vara fängelse i mer än sex månader kan brotten inte längre behandlas i strafforderförfarande, vilket kan minska de misstänkta vilja att erkänna sin gärning för att undgå rättegång. Å andra sidan har förfarandet också hittills tillämpats i mycket liten utsträckning, och brotten kan i fortsättningen behandlas i skriftligt förfarande enligt 5 a kap. i lagen om rättegång i brottmål (689/1997).

Propositionen har inte några konsekvenser för myndigheternas inbördes förhållanden eller i fråga om myndigheternas personal eller organisation.

3.3 Samhälleliga konsekvenser

Lagförslaget innebär utökade möjligheter att tillämpa bestämmelsen om utnyttjande av person som är föremål för sexhandel. Det kan antas att tillämpning av bestämmelsen och hot om att den tillämpas kommer att minska köpandet av sex och följaktligen också efterfrågan på sexuella tjänster som tillhandahålls av personer som utsätts för koppleri och av personer som är offer för människohandel. Detta innebär att också utbudet på sexuella

tjänster minskar och på motsvarande sätt att koppleriverksamheten och människohandeln minskar när den ekonomiska vinningen minskar. En eventuell minskning av efterfrågan kan också minska Finlands dragningskraft som destination för människohandel och utländska prostituerade samt sporra dem som är verksamma inom branschen till att frigöra sig från prostitutionen.

I olika sammanhang har det ansetts att kriminalisering av prostitution också är förenad med menliga verkningar. De negativa konsekvenserna av en kriminalisering av sexuella tjänster i större skala har ansetts vara bl.a. att prostitutionen allt mer skulle gå under jorden, vilket i sin tur eventuellt skulle öka kopplarnas makt över de prostituerade, försvaga de prostituerades ställning och påverka deras välbefinnande (se t.ex. RP 221/2005 rd och FvUU 24/2006 rd, s. 3/II). I olika utredningar har man också analyserat frågan om huruvida kriminalisering av köp av sexuella tjänster innebär att de prostituerade utsätts för mera våld eller hot om våld. Forskningsbaserade bevis på kriminaliseringarnas konsekvenser för de prostituerades ställning präglas dock av mycket stor osäkerhet.

4 Beredningen av propositionen

Propositionen har beretts vid justitieministeriet och med användning av uppgifterna i den utredning om hur väl förbudet mot sexköp fungerar som gjorts för justitieministeriet. Ett propositionsutkast sändes på remiss till utrikesministeriet, inrikesministeriet, social- och hälsovårdsministeriet, Riksåklagarämbetet, jämställdhetsombudsmannen, minoritetsombudsmannen, Polisstyrelsen, Helsingfors och Åbo hovrätter, Helsingfors och Österbottens tingsrätter, åklagarämbetena i Helsingfors och Östra Finland, Centralkriminalpolisen, polisinsättningarna i Helsingfors och Lappland, Amnesty International Finlands sektionen rf, Exit - pois prostituutiosta ry, nätverket Feministinen aloite, Förbundet för mänskliga rättigheter rf, Julkiset Oikeusavustajat ry, Mansorganisationernas

centralförbund rf, Monika-Naiset liitto ry, Naisjärjestöjen Keskusliitto – Kvinnoorganisationernas Centralförbund ry, Naisjärjestöt yhteistyössä – Kvinnoorganisationer i Samarbete NYTKIS ry, Oikeuspoliittinen yhdistys – Rättspolitiska föreningen Demla ry, Pro-tukipiste ry, Våldtäktskriscentralen Tukinainen, Seta ry, Sexpo-stiftelsen, Finlands Advokatförbund rf, Suomen Lakimiesliitto – Finlands Juristförbund ry, Finlands Polisorganisationers Förbund rf, Suomen Syyttäjähdistys ry, Suomen Tuomariliitto – Finlands domareförbund ry, docent Minna Kimpimäki, biträdande professor Sakari Melander, professor Johanna Niemi, professor Jussi Tapani, professor Matti Tolvanen och forskare Niina Vuolajärvi.

Sammanlagt 32 begärda yttranden inkom. Yttranden sändes dessutom av Lasten Perusoikeudet – Children's Fundamental Rights ry, Miesten tasa-arvo ry och Kvinnosaksförbundet Unionen rf. Det har gjorts ett sammandrag av yttrandena (Justitieministeriets publikation 47/2014, Betänkanden och utlåtanden).

I remissyttrandena fick förslaget till övervägande del ett positivt mottagande. Ungefär tre av fyra av de remissorgan som framförde sin ståndpunkt understödde det föreslagna förbudet med avseende på oaktsamhet, men en del av dem såg ett totalförbud som det primära alternativet eller som ett alternativ som bör övervägas. Några remissorgan ansåg att straffbarheten bör vara mer begränsad än för närvarande eller mer begränsad än enligt förslaget på så vis att kriminaliseringen inte gäller exempelvis situationer där koppleri inte är förenat med att någon utnyttjas eller underkuvas. Remissorganen fäste dessutom uppmärksamhet vid bl.a. hur begreppet oaktsamhet definieras.

Med anledning av yttrandena har i synnerhet bedömningen av propositionens konsekvenser kompletterats och har bestämmelsens förhållande till omedveten oaktsamhet preciserats.

DETALJMOTIVERING

1 Lagförslag

20 kap. Om sexualbrott

8 §. Utnyttjande av person som är föremål för sexhandel. Av de skäl som anförts i allmänna motiveringen föreslås det att paragrafen ändras så att gärningen ska vara straffbar också när den begås av oaktsamhet.

Enligt 1 mom. ska det vara straffbart när någon genom att utlova eller ge en ersättning som representerar ett direkt ekonomiskt värde får någon som är föremål för koppleri eller grovt koppleri eller för människohandel eller grov människohandel att ha samlag eller företa en därmed jämförlig sexuell handling. Gärningen ska vara straffbar både när den begås uppsåtligt, dvs. när gärningsmannen har varit medveten om att personen är föremål för ett sådant brott, och när den begås av oaktsamhet, dvs. när gärningsmannen har haft skäl att misstänka detta.

Bestämmelsen är subsidiär i förhållande till 8 a §, som gäller köp av sexuella tjänster av ung person.

I fråga om tolkningen av bestämmelsen kan det till mycket stor del hänvisas till förarbetena till den gällande paragrafen (RP 221/2005 rd, LaUB 10/2006 rd). I förarbetena granskas bl.a. bestämmelsens förhållande till handlingar inom vänskapsförhållanden och sällskapande, arten av ersättning och av dess ekonomiska värde, tolkningen av ”utlova eller given” ersättning, innehållet i ”samlag eller därmed jämförlig sexuell handling” samt betydelsen av samtycke av den som utsätts för gärningen.

I lagutskottets betänkande 10/2006 rd (s. 6) granskades omständigheter där gärningsmannen kan anses uppfatta situationen på ett sätt som uppfyller kravet tillräknande i rekvisitet (förutsätter uppsåt). Enligt betänkandet kan typiska tecken på koppleri vara t.ex. att man får kontakt med objektet genom mellanhänder eller att ersättningen ges till någon annan än den som handlingen utförs på. Ett annat tecken som ofta tyder på koppleri är att en person har annons på nätet och där uppger sig vara beredd att ha ett sexuellt förhållande mot betalning och den här typen av annonser

visar sig ingå i en större organiserad aktivitet. Så kan det vara t.ex. om det på en och samma webbsida finns liknande annonser från flera olika personer. Ett tecken på människohandel är t.ex. att den person som handlingen utförs på enligt observationer får sin rörelsefrihet begränsad eller att personen inte har full psykisk funktionsförmåga.

I avgörandet 2012:66 hänvisade högsta domstolen i fråga om detta till lagutskottets betänkande, men ansåg att det i det aktuella fallet inte hade framkommit några dylika tecken på koppleri. Högsta domstolen konstaterade dessutom att noterbar bristfällig psykisk funktionsförmåga och total avsaknad av språkkunskaper kan vara rent av starka indikationer på att personen inte är kapabel att handla självständigt utan är offer för koppleri eller människohandel. En sådan misstanke kan enligt högsta domstolen inte anses uppkomma enbart på basis av att personen är förhållandevis ung eller har utländsk bakgrund. Allmän kännedom om att en del av dem som erbjuder sexuella tjänster är utsatta för koppleri och att detta är ett allmänare fenomen bland utländska än bland finländska prostituerade räcker inte enligt högsta domstolens avgörande till för misstanke om koppleri.

Också efter den lagändring som nu föreslås är de faktorer som framgår av lagutskottets betänkande mycket beskrivande exempel på omständigheter där frågan om huruvida gärningen kan tillräknas bör bedömas. Likaså anger högsta domstolens avgörande, fastän det i princip gällde faktorer relaterade till ett enskilt fall, riktlinjer för de omständigheter som bör beaktas.

Det föreslagna momentet omfattar för det första uppsåtliga handlingar, som beskrivs med uttrycket ”trots att han eller hon har varit medveten om”. Enligt högsta domstolens avgörande 2012:66 beskriver uttrycket ”vara medveten om” i strafflagens 4 kap. 1 § (Rekvisitvillfarelse) huruvida gärningsmannen har haft en korrekt bild eller uppfattning om vad som är på gång. I avgörandet jämfördes uttrycket med bedömning av om gärningsmannen har ansett det vara övervägande sannolikt att en viss omständighet föreligger. Med det

föreslagna uttrycket ”vara medveten om” avses således den vedertagna uppsåtsnivån enligt högsta domstolens praxis.

Gärningsformen av oaktsamhet beskrivs enligt förslaget så att gärningsmannen har haft skäl att misstänka att personen är föremål för koppleri eller människohandel. Enligt 3 kap. 7 § (Oaktsamhet) 1 mom. i strafflagen är en gärningsmans förfarande oaktsamt, om gärningsmannen åsidosätter den aktsamhetsplikt som han eller hon under de rådande omständigheterna har, trots att han eller hon hade kunnat rätta sig efter den. En gärningsman som utifrån tecken som han eller hon fått kännedom om och som är liknande tecken på koppleri eller människohandel som de som beskrivs ovan, exempelvis avsaknad av språkkunskaper, skulle ha haft skäl att misstänka att personen är föremål för koppleri eller människohandel gör sig skyldig till utnyttjande av person som är föremål för sexhandel om han eller hon köper sex av den personen. Detta gäller oavsett om gärningsmannen faktiskt har eller inte har misstänkt koppleri eller människohandel.

Brottsbeskrivningen för oaktsamhet (”skäl att misstänka”) är enligt förslaget densamma som vid häleri av oaktsamhet enligt 32 kap. 4 § i strafflagen. Enligt motiveringen till den paragrafen i regeringens proposition 66/1988 rd (s. 104) måste man vid bedömningen av om gärningsmannen har haft skäl för misstankar om den i paragrafen avsedda egendomens ursprung beakta vilka fakta och förhållanden gärningsmannen känt till. Gärningsmannen förutsätts således känna till sådana fakta som gör det befogat att hysa misstankar om egendomens ursprung.

Under de förutsättningar som framgår av brottsbeskrivningen kan bestämmelsen dock tillämpas även på s.k. omedvetet risktagande (omedveten oaktsamhet, se RP 44/2002 rd, s. 90—91). Även om gärningsmannen i själva verket inte sett brottsbeskrivningsenligheten som möjlig eller inte kommit att tänka på saken ska han eller hon kunna dömas för utnyttjande av person som är föremål för sexhandel, om han eller hon av någon yttre omständighet haft skäl att misstänka att personen är föremål för ett sådant brott som avses i bestämmelsen. Enbart allmän kännedom om att en del av de prostituerade utsätts för

koppleri eller människohandel är dock inte ett tillräckligt skäl för att misstänka detta i ett enskilt fall.

Så som framgår av ordalydelsen i momentet, krävs det för straffbarhet att personen faktiskt är föremål för koppleri eller människohandel. Gärningen ska således inte vara straffbar, om det på basis av de omständigheter som framgått fanns skäl att misstänka t.ex. koppleri men personen i själva verket inte utsattes för koppleri.

För tydlighetens skull bör lagutskottets påpekande i betänkandet 10/2006 rd (s. 6) upprepas: För att straff ska utmätas för utnyttjande av person som är föremål för sexhandel krävs det inte att en laga kraft vunnit dom för koppleri eller människohandel enligt paragrafen måste ha avkunnats. Formuleringen kräver inte heller att t.ex. kopplarens identitet eller andra detaljer kring koppleribrottet måste vara utredda.

Av de skäl som framförts i allmänna motiveringen föreslås det att straffskalan ändras så att straffet för gärningen kan vara böter eller fängelse i högst ett år. Enligt 6 kap. 4 § i strafflagen ska straffet mätas ut så att det står i ett rättvist förhållande till hur skadligt och farligt brottet är, motiven till gärningen samt gärningsmannens av brottet framgående skuld i övrigt. Enligt regeringens proposition med förslag till revidering av lagstiftningen om straffrättens allmänna läror (RP 44/2002 rd, s. 191) är de olika formerna av tillräknande en del av skuldbedömningen, och att det finns olika grader av uppsåt och oaktsamhet gör det möjligt att gradera det skuldrelaterade klandret också med hänsyn till de olika formerna av tillräknande. De strängaste straffen blir således aktuella främst när gärningen har begåtts uppsåtligt. Strängare straff ska också i övrigt bestämmas för en gärning som begåtts uppsåtligt än för en gärning som begåtts av oaktsamhet. Den mätningssgrund som hänför sig till hur skadligt och farligt brottet är innebär i sin tur att ett brott som riktas mot ett offer för människohandel i allmänhet bör bedömas strängare än en situation där personen bara är utsatt för koppleri.

För utnyttjande av person som är föremål för sexhandel ska enligt 2 mom. också dömas den som drar fördel av en ersättning enligt

1 mom. som utlovats eller getts av en tredje part genom att under sådana omständigheter som avses i det momentet ha samlag eller företa en därmed jämförlig sexuell handling med en person som är föremål för ett brott som avses där.

Den nuvarande ordalydelsen kompletteras enligt förslaget med en hänvisning till de omständigheter som avses i 1 mom. Med detta avses att också vid gärningsformen enligt 2 mom. har gärningsmannen antingen varit medveten om eller haft skäl att misstänka att personen är föremål för koppleri eller människohandel.

Enligt 3 mom. ska försök till uppsåtligt brott vara straffbart. Av 5 kap. 1 § (Försök) i strafflagen framgår att straffbart försök kan hänföra sig endast till uppsåtliga brott. Till momentet fogas dock enligt förslaget för tydlighetens skull ett omnämnande som innebär att straffbara försök gäller den uppsåtliga gärningsformen.

2 Ikraftträdande

Bestämmelserna i 20 kap. i strafflagen har ändrats ofta under de senaste åren, och därför

föreslås det att lagen bör träda i kraft vid en klar och tydlig tidpunkt. Ett sådant datum är t.ex. den 1 juni 2015 eller den 1 januari 2015.

3 Förhållande till grundlagen samt lagstiftningsordning

Vid behandlingen av regeringens proposition 221/2005 rp, som gällde köp av sex, fäste riksdagens grundlagsutskott uppmärksamhet vid de krav på proportionalitet och noggrannhet som gäller för i synnerhet straffrättslig reglering och ansåg utifrån det att det skulle vara ett bättre alternativ att bara handlingar som har samband med koppleri och människohandel är straffbara (GrUU 17/2006 rd). Så som beskrivits ovan antogs gällande lag i den formen. De lagändringar som nu föreslås avviker inte från den lösning som grundlagsutskottet ansåg vara bra. Enligt regeringens uppfattning kan lagförslaget godkännas i vanlig lagstiftningsordning.

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggas riksdagen följande lagförslag:

Lagförslag

Lag

om ändring av 20 kap. 8 § i strafflagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i strafflagen (39/1889) 20 kap. 8 §, sådan den lyder i lag 743/2006, som följer:

20 kap.

Om sexualbrott

8 §

*Utnyttjande av person som är föremål för
sexhandel*

Den som genom att utlova eller ge en ersättning som representerar ett direkt ekonomiskt värde får någon som är föremål för ett brott som avses i 9 eller 9 a § eller i 25 kap. 3 eller 3 a § att ha samlag eller företa en därmed jämförlig sexuell handling, trots att han eller hon har varit medveten om att personen är föremål för ett sådant brott eller har

haft skäl att misstänka detta, ska, om gärningen inte utgör brott enligt 8 a §, för *utnyttjande av person som är föremål för sexhandel* dömas till böter eller fängelse i högst ett år.

För utnyttjande av person som är föremål för sexhandel döms också den som drar fördel av en ersättning enligt 1 mom. som utlovats eller getts av en tredje part genom att under sådana omständigheter som avses i det momentet ha samlag eller företa en därmed jämförlig sexuell handling med en person som är föremål för ett brott som avses där.

Försök till ett uppsåtligt brott är straffbart.

Denna lag träder i kraft den 20 .

Helsingfors den 13 november 2014

Statsminister

ALEXANDER STUBB

Justitieminister Anna-Maja Henriksson

Lag**om ändring av 20 kap. 8 § i strafflagen**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i strafflagen (39/1889) 20 kap. 8 §, sådan den lyder i lag 743/2006, som följer:

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

20 kap.

Om sexualbrott

8 §

*Utnyttjande av person som är föremål för
sexhandel*

Den som genom att utlova eller ge en ersättning som representerar ett direkt ekonomiskt värde får någon som är föremål för ett brott som avses i 9 eller 9 a § eller i 25 kap. 3 eller 3 a § att ha samlag eller företa en därmed jämförlig sexuell handling skall, om gärningen inte utgör brott enligt 8 a §, för *utnyttjande av person som är föremål för sexhandel* dömas till böter eller fängelse i högst sex månader.

För utnyttjande av person som är föremål för sexhandel döms också den som drar fördel av en ersättning enligt 1 mom. som utlovats eller getts av en tredje part genom att ha samlag eller företa en därmed jämförlig sexuell handling med en person som är föremål för ett brott som avses i nämnda moment.

Försök är straffbart.

8 §

*Utnyttjande av person som är föremål för
sexhandel*

Den som genom att utlova eller ge en ersättning som representerar ett direkt ekonomiskt värde får någon som är föremål för ett brott som avses i 9 eller 9 a § eller i 25 kap. 3 eller 3 a § att ha samlag eller företa en därmed jämförlig sexuell handling, *trots att han eller hon har varit medveten om att personen är föremål för ett sådant brott eller har haft skäl att misstänka detta, ska*, om gärningen inte utgör brott enligt 8 a §, för *utnyttjande av person som är föremål för sexhandel* dömas till böter eller fängelse i högst ett år.

För utnyttjande av person som är föremål för sexhandel döms också den som drar fördel av en ersättning enligt 1 mom. som utlovats eller getts av en tredje part genom att *under sådana omständigheter som avses i det momentet* ha samlag eller företa en därmed jämförlig sexuell handling med en person som är föremål för ett brott som avses *där*.

Försök *till ett uppsåtligt brott* är straffbart.

Denna lag träder i kraft den 20 .